

RAQAMLI MULOQOTDA MILLIY-MADANIY KODLARDAN FOYDALANISH MUAMMOLARI TADQIQI

Juraeva Zamiraxon Quchqarboevna

Farg‘ona davlat texnika universiteti, assistent.

Zamiraxon0880@gmail.com,

+998337660828

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.23773090>

Annotatsiya. Raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi insoniyat muloqotining asosiy shakllarini tubdan o‘zgartirdi. Milliy va madaniy kodlarning virtual makonda saqlanishi va qo‘llanilishi shu sababli dolzarb ilmiy masalaga aylanmoqda. Mazkur maqolada lingvomadaniyatshunoslik va raqamli sotsiologiya kesishmasida turib, raqamli muloqotda milliy-madaniy kodlarning qo‘llanish xususiyatlari, uchraydigan muammolari tizimli o‘rganiladi.

Kalit so‘zlar: raqamli muloqot, madaniy kod, milliy o‘zlik, til sofliqi.

Аннотация. Стремительное развитие цифровых технологий коренным образом изменило основные формы человеческого общения. В связи с этим сохранение и использование национальных и культурных кодов в виртуальном пространстве становится актуальной научной проблемой. В данной статье, находясь на стыке лингвокультурологии и цифровой социологии, системно изучаются особенности применения национально-культурных кодов в цифровой коммуникации, а также возникающие при этом проблемы.

Ключевые слова: цифровая коммуникация, культурный код, национальная идентичность, чистота языка.

Kirish

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi insoniyat muloqot usullarini tubdan o‘zgartirdi. Internet va ijtimoiy tarmoqlar nafaqat axborot almashinuvining yangi vositalarini yaratdi, balki an‘anaviy muloqot chegaralarini ham qayta shakllantirdi. Bugungi kunda odamlar geografik masofa, milliy chegara va madaniy to‘siqlardan oshib, real vaqt rejimida muloqot qilish imkoniyatiga ega.

Madaniy kod - bu milliy xalqning uzoq tarixiy jarayonda shakllangan, dunyoni anglash va xulq-atvor usullari haqidagi belgilar tizimi. U an‘analar, urf-odatlar, til, oila qadriyatlari, bayramlar kabi asosiy elementlarni o‘z ichiga oladi. Raqamli muloqotning anonimligi va transmilliy xususiyati, bir tomondan, madaniy kodlarning tarqalishi uchun misli ko‘rilmagan qulaylik yaratasa, ikkinchi tomondan, uning saqlanishiga jiddiy tahdid soladi.

Raqamli muloqotning an‘anaviy yuzma-yuz muloqotdan tub farqi madaniy kodlarning ikki muhitda ishlash usulini belgilaydi. An‘anaviy muloqotda madaniy kodlarning uzatilishi kundalik hayotning marosimlashgan amaliyotiga singib ketgan - oilaviy dasturxon, bayram tantanalari, qo‘shnichilik munosabatlari - bu holatlar madaniy ma‘nolarning yetkazilishi uchun boy kontekst asosini yaratadi.

An’anaviy madaniyatda uzoq vaqt davomida hikoya yoki marosim orqali yetkaziladigan ma’nolar raqamli platformalarda rasm, qisqa video, mem va emoji shaklida jamlanadi. Madaniy kod dastlabki kontekstdan chiqib, raqamli makonga kirganda, uning ma’nosi yo‘qolmaydi, balki yangi qo‘llanish vaziyatida qayta yuklanadi.

Raqamli muloqot foydalanuvchiga **madaniy o‘zlikni boshqarish** imkoniyatini beradi. Virtual makonda shaxs o‘z milliy mansubligini qay darajada ko‘rsatish yoki yashirishni o‘zi tanlaydi. Bu “madaniy o‘zlikni mustaqil namoyish etish” an’anaviy muloqotda tasavvur qilib bo‘lmaydigan darajada erkinlik yaratadi.

Raqamli muloqotda madaniy kodlarning eng ko‘zga tashlanadigan muammosi kod aralashuvining kengayishidir. O‘zbek tilining raqamli muhitida ona tili so‘zlarining ingliz va rus tili unsurlari bilan aralash qo‘llanishi odatiy holga aylangan. Bu aralashuv oddiy “o‘zlashtirish” emas, balki nutq darajasida yangi muloqot normalarini shakllantiradi.

Kod aralashuvining oqibati ikki xil. Muloqot samaradorligi nuqtai nazaridan, aralash qo‘llanish ko‘pincha tezroq va aniqroq ma’no yetkazish imkonini beradi. Ammo madaniy davomiylik nuqtai nazaridan, haddan tashqari kod aralashuvi milliy tilning muayyan muloqot sohalaridagi vazifasini toraytirib qo‘yishi mumkin.

Raqamli platformalarda kontent tarqatilishi algoritmik tavsiya tizimiga bog‘liq bo‘lib, algoritmning ishlash mantig‘i “diqqatni jalb qilish”ni asosiy maqsad qilib qo‘yadi. Bu mantiq madaniy kodlarning qo‘llanishiga yashirin va chuqur ta’sir ko‘rsatadi: dramatik, hissiyotga boy madaniy ifodalar osonroq tarqaladi, chuqur ma’no talab qiladigan, kontekstga tayangan madaniy ma’nolar esa chetga surilish xavfiga duch keladi.

Xulosa

Raqamli muloqot muhitida milliy va madaniy kodlar oddiy yo‘qolish emas, balki chuqur transformatsiyani boshdan kechirmoqda. O‘zbek internet tili tajribasi shuni ko‘rsatadiki, madaniy kodlar siqilish, aralashuv va globallashuv mexanizmlari orqali raqamli makonda yangi ifoda shakllariga ega bo‘ladi. Bu transformatsiya ham xavflarni - ma’noning sayozlashuvi, me’yor yo‘qolishi, platforma cheklovlari - ham ijodiy imkoniyatlarni o‘z ichiga oladi.

Axborot jamiyatida milliy va madaniy kodlarning hayotiyiligini saqlash uchun ochiqlik va madaniy xavfsizlik o‘rtasida dinamik muvozanat o‘rnatish zarur. Haddan tashqari yopiq bo‘lish madaniy kodning global raqamli ekotizimda chetga surilishiga olib keladi, haddan tashqari ochiqlik esa uning ma’noviy o‘zagining sayozlashuviga sabab bo‘ladi. O‘zbekiston raqamli madaniyat siyosati oldidagi vazifa - raqamli ishtirokni rag‘batlantirish bilan birga, madaniy kodning ijodiy transformatsiyasi uchun institutsional qo‘llab-quvvatlashni ta’minlashdan iborat.

Adabiyotlar

1. Akbaraliyeva, R. “O‘zbek internet tili orqali shakllanayotgan yangi madaniy kodlar.” *Filologiyaning dolzarb masalalari* respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi.
2. Arziqulov, E. A. “Axborotlashgan jamiyatda etnomadaniy qadriyatlarning dolzarbligi.” *Ijtimoiy-gumanitar sohada ilmiy-innovatsion tadqiqotlar*, 3(4), 2026.

3. Israilova, K. T. “O‘zbek tilining raqamli muhitdagi sofligi: Muloqot gigiyenasi qoidalari.” *Ilmiy xabarlar – Scientific Journal of Fergana State University*, 31(6), 2025.
4. Narziyeva, G. “Media-internet publitsistikasida milliy-madaniy kodning realiyalarda voqelanishi.” *Conferences of TSUULL*, 2025.
5. “Transforming national folklore in digital space: A case study of Internet memes in modern Kazakhstan.” *Scilit*, 2026.
6. Jurayeva Z.Q. “Improving listening skills at preschools and primary schools”. *Maktabgacha va boshlang‘ich ta’limning dolzarb masalalari. Xalqaro ilmiy-amaliy anjuman. Fergana, 2022. 230-232 pages.*
7. Z.Q.Jurayeva. “Til o‘rganish aspektlari”. *Scientific journal of the Fergana State University*, 2023
8. Z.Q.Jurayeva. “Harnessing technology in education: innovative teaching tools and strategies”. *Conference on Digital Innovation: Modern Problems ...*, 2023
9. Z.Q.Jurayeva. “Improving listening skills at preschools and primary schools”. *Fergana. International conference. The actual issues of ...*, 2022.